

Haller József – Petőfi Attila – Mészáros Kristóf

A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés

The ease and difficulty of profiling – a perspective approach

Absztrakt

Folyó év őszén a Nemzeti Köszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológia Tanszéke és Kutatóműhelye egy konferenciát szervezett, amely a bűnözői profilalkotás témája köré szerveződött. A konferencia előadói részben a kérdéskör elméleti szakemberei közül verbuválódtak, részben azok közül a gyakorlati – nyomozati – szakemberek köréből, akik egy profilalkotási folyamatnak a megrendelői és egyben hasznélvezői lehetnének. A konferencia célja egy olyan párbeszéd kezdeményezése volt, amely párbeszéd nélkül a résztvevők egyöntetű véleménye szerint a magyar profilozási tevékenység nem újítható meg. A Belügyi Szemle jelen és következő lapszámában publikálja az előadások tanulmányra konvertált változatait. Ebben a tanulmányban tág perspektívában vizsgáljuk meg a kérdést, mintegy alapot teremtve a következő, részletkérdéseket kifejtő tanulmányok számára.

Kulcsszavak: bűnözői profilalkotás, profilozási eljárások, célok, felhasználók, gyakorlat, fejlesztés

Abstract

The Department of Criminal Psychology and its Research Workshop (Faculty of Law Enforcement at the National University of Public Service) organized this year a conference on criminal profiling. The speakers of the conference were recruited partly from theoretical partly from practical investigative experts, who could be both customers and beneficiaries of profiling services. The aim of the conference was to initiate a dialogue, which may contribute to the renewal of the Hungarian profiling activity. The Belügyi Szemle agreed to publish the

printed versions of the lectures in this and the next issue. In this first study, we examine criminal profiling from a broad perspective to provide some basis for the following studies elaborating particular issues.

Keywords: criminal profiling, profiling procedures, goals, users, practice, development

A probléma körvonalazása

Magyarország azon kevés ország közé tartozik, amelynek saját, eredeti bűnözői profilalkotási eljárása van, nevezetesen az a szociológiai/statisztikai modell, amely mögött egy évtizedeken keresztül gyűjtött adatbázis, egy keresőmotor és egy felkészült szakértőgárda állt. Ez egyrészt a rendszert működtette, másrészt elkészítette a szociológiai profilt azon adatok figyelembevételével, amelyeket a gép „kidobott”. Tudomásunk szerint Magyarországon kívül még két olyan ország van, ahol a bűnözői profilalkotás saját fejlesztésű eljárással dolgozik, és hasonló mértékben intézményesült.

Múltja alapján Magyarország a nemzetközi profilalkotás élvonalába kelle-ne tartozzon, de nem tartozik oda. Ennek okai sokrétűek, ezek közül csak néhányra térünk ki. Egyrészt a kilencvenes évek közepe táján kialakított rendszer számítástechnikai szempontból is frissítésre szorulna, másrészt igénybevéte-lét néhány gond hátráltatta. A problémák közé tartozik például, hogy egyetlen büntett-típusra koncentrált (az emberölésre és a vélhetően ennek tulajdonítható gyanús eltűnésekre); az adatok bevétele – 254 kérdés megválaszolása – komoly feladat egy elfoglalt nyomozó számára, és eredménye – függetlenül helyessé-gétől – nem mindig segítette a nyomozást. Ezek fényében talán nem teljesen meglepő, hogy a nyomozók még fénykorában is csak végszükség esetén fo-lyamodtak a szolgáltatáshoz, és a rendszer használata az elmúlt egy évtized-ben fokozatosan elhalt. Az adatbázis legfrissebb elemei már közel tíz évesek.

A profilozási tevékenységre ugyanakkor – mint nyomozást segítő eszközre – a nyomozónak szüksége lenne, egyrészt a sorozatbűncselekmények összekap-csolása, másrészt a gyanúsított kör szűkítése végett. Sőt, arra is szükség vol-na, hogy a profilalkotói tevékenység többféle büntettre is kiterjedjen, ne csak emberölésekre és gyanús eltűnésekre. Bár az erőforrások mindig és mindenhol korlátozottak, az olyan súlyos bűncselekmények, mint a szexuális erőszak biz-tosan megérdemelnének egy profilozási módszert, és talán ide sorolhatók len-nének az interneten keresztül elkövetett, sokszor igencsak jelentős lelki szen-vedést és anyagi kárt okozó bűncselekmények is.

Úgy érezzük, hogy a magyar rendőrség a bűnözői profilalkotás terén választút elé érkezett. A korábban évtizedekig alkalmazott eljárás lassan kikopott a használatból, és különben is csak egyetlen büntett-típus esetében nyújtott segítséget. Joggal tehető fel a kérdés: hogyan tovább? A kérdést nem lehet megválaszolni – illetve a döntést nem lehet meghozni – elhamarkodottan. A válasz és a döntés előkészítésének támogatása végett szervezett a Kriminálpszichológia Tanszék és Kutatóműhely egy bűnözői profilalkotásról szóló konferenciát, és ennek jegyében publikálja a konferencia előadásaiból megszületett tanulmányokat. Ez a tanulmány lényegében a következők előkészítését szolgálja, egyfajta elméleti keret kidolgozásával.

Profilozni könnyű – három esettanulmány

Néha a helyszíni nyomok annyira egyértelműek, hogy viszonylag könnyen képet kaphatunk az elkövető kulcsfontosságú tulajdonságairól. Sőt, a jó következtetés levonásához néha még szakismeretek sem szükségesek, máskor pedig elegendő pusztán az NKE Rendészettudományi Kar Bűnözői Profilalkotás elnevezésű kurzusának az elvégzése. Ezt három esettanulmánnyal szemléltetjük. Ezek nem annyira a profilkészítésnek, mint a profilozási képességeknek az esettanulmányai, és mindhárom azt igazolja, hogy profilozni könnyű. A következő fejezetben írjuk le azt, hogy miért nehéz – mindennek ellenére.

A fent említett kurzus első előadásának a legelején Marti Hill esetét mutatjuk be a hallgatóknak, és felkérjük őket, hogy tippeljék meg, ki az elkövető. Marti Hill egy rendkívül szorgalmas fiatal hölgy volt (amolyan munkamániás típus), aki egy napon nem jelent meg a munkahelyén. Ez olyannyira szokatlan volt, hogy értesítették a rendőrséget, amely egy járőrt küldött ki a házához. A ház csendes volt, az ajtó nyitva, de a járőrök semmilyen dulakodásra vagy zavarra utaló nyomot nem találtak. A rendőrségi fotókon – amelyeket a hallgatók rendelkezésre bocsátunk – sehol egy felborult váza, eltépett papír vagy cipőnyom a falon. A járőrök lementek a pincébe; felvételeiken látszik, hogy a lépcsőlejárát ugyanúgy „rendben van”, mint a lakás többi része. A pincében azonban megtalálják Marti Hillt félholtra verve. Ki lehet az elkövető?

Még nem volt olyan évfolyam eddig a karon, amelyből néhányan ne jöttek volna rá szinte azonnal, hogy az elkövető egy olyan szerelő lehet, aki nem sokkal korábban a házban dolgozott. A logika egyszerű: a sértett nyilván ismerte az elkövetőt, hiszen minden ellenkezés nélkül beengedte lakásába, és lement vele a pincébe. Aligha képzelhető el, hogy egy egészséges ifjú hölgyet nyomok nélkül lehet a pincébe kényszeríteni. Ha viszont megkérdezzük magunktól, hogy

miféle ismerőst vezethet le valaki jószántából a pincébe, a szerelő magától adja magát, hiszen a felvételeken jól látszik, hogy a lakás szerelvényei – például egész fűtésszabályozó rendszere – a pincében van. Egy váratlanul, munkaidő előtt betoppanó ismerőst nem szokás levezetni a pincébe. A szerelőnek ez a balvégzetű látogatása persze lehetett volna az első, de kevésbé valószínű, hogy egy szerelő a munka elvállalása előtt, bármiféle lelki felkészülés nélkül támadásba lendüljön. Előfordulhatott volna az is, hogy a szerelő évekkal korábban dolgozott a házban, de akkor miért várt volna ilyen sokáig, és miképpen emlékezhetett volna a házra és lakójára, ha profi szerelőként naponta kerül kapcsolatba új megrendelőkkel? Az amerikai rendőrség gondolkozása hasonló vonalak mentén haladt, és az elkövetőt – Brian Pennington – egy nap alatt megtalálták. Valóban szerelő volt, és valóban dolgozott Marti Hill pincéjében, alig tíz nappal korábban. Azzal az ürüggyel tért vissza – nyilván a tett elkövetése fölötti tépelődés után –, hogy valamit elfelejtett Martinak megmutatni, és esetleg folytatni kellene a tíz nappal korábban befejezettnek vélt munkát.

A hallgatók (talán öntudatlanul) és a helyi rendőrség (talán tudatosan) az Egyesült Államokban szinte egyeduralkodó, úgynevezett FBI-féle, nyomozati ihletésű profilozási módszert alkalmazták, amelynek sommás összefoglalása az, hogy a profilozó a nyomokból következtet azokra a tulajdonságokra, amelyekkel az elkövetőnek rendelkeznie kellett ahhoz, hogy a büntettet elkövetesse. Ezzel az eljárással sok rokonságot mutat a „verziók felállításának” nevezett gyakorlat, amelyről ugyanebben a lapszámban Gárdonyi Gergely ír (Gárdonyi, 2021). A „verziók felállítása” ugyanis úgy is felfogható, mint az FBI-féle profilozási módszer egyik változata.

A második esettanulmány már vizsgafeladat; azok a hallgatók kell megoldják, akik elvégezték a profilozási kurzust. Azt kell megtippelniük, hogy a „bolti sorozatgyilkosságként” elhíresült magyarországi eset elkövetője milyen tulajdonságokkal kellett rendelkezzen ahhoz, hogy tetteit elkövetesse. Az eset rövid leírása a következő: egy ismeretlen elkövető sorozatban kirabolt kis üzleteket Budapesten, az alkonyi órákban. Megvárta, amíg az utolsó vásárló is távozott, behatolt az üzletbe, revolverrel a pénz átadására kényszerítette az eladót, majd közvetlen közlőrl fejbe lőtte őt. A rablásoknak egyetlen szemtanúja sem maradt életben. Három hasonló büntettet követett el gyors egymásutánban, négy embert ölt meg, majd felhagyott ezekkel a büntettekkel. Az elrabolt pénz teljes összege néhány tízezer forintba rúgott. A hallgatókat még egy kiegészítő információval látjuk el: tájékoztatjuk őket arról, hogy hasonló büntettet korábban még nem követtek el Magyarországon. Ez gyakorlatilag biztossá teszi, hogy sorozatelkövetőről van szó, hiszen valószínűtlen, hogy korábban soha elő nem forduló büntettet rövid idő alatt hárman is elkövetnének. A hallgatók nagyjából

háromnegyede ebből a rövid leírásból a következő profilt állította össze: az elkövető férfi, háborúban harcolt, valamelyik délszláv államból származik, beszél magyarul, sőt, valószínűleg magyar nemzetiségű, ideiglenesen tartózkodott Magyarországon, és büntetett előéletű. A leírás tökéletesen illik Erdélyi Nándorra, aki a sorozatgyilkosságot elkövette. A profilt ugyanannak az FBI-féle eljárásnak a segítségével lehetett megoldani, amellyel az elsőt. A hallgatók logikai lépései – a zárhelyi dolgozatok tanúsága szerint – a következőképpen rekonstruálhatók.

1) Nagy a kontraszt a büntett brutalitása és a várható haszon között. Nem véletlen, hogy hasonló eset Magyarországon nem fordult elő, mert azok az elkövetők, akik ilyen brutalitásra képesek, nem kis boltok napi bevételére „hajtanak”. Következésképpen olyan elkövetőre lehet gyanakodni, aki számára az emberélet kioltása nem okoz gondot – például olyasvalakire, aki egy brutális háborúban harcolt, ahol emberiség elleni bűntetteket követtek el. Ilyen háború – Magyarország környezetében – egyedül a délszláv államokban folyt a közelmúltban. Az elkövetőnek egyébként már azért is külföldinek kellett lennie, mert nagy zsákmányt sejtett kis üzletekben, az esti órákban; olyan nagyot, hogy azért embert is érdemes ölni. Magyarországi illetőségű elkövető ilyen hibát valószínűleg nem követett volna el.

2) Az elkövetőnek ismernie kellett Magyarországot ahhoz, hogy elboldoguljon. A földrajzi profilozás egyik alaptétele, hogy a bűntetteket az elkövetők az úgynevezett komfortzónában hajtják végre. Ez egy olyan hely, ahol nem ismerik őket – ezért a lebukás veszélye kicsi – de ahol kiismerik magukat, vagyis ahol nem kerülnek bajba a hiányos helyismeret miatt. Magyarország azoknak komfortzónája, akik gyakran látogatnak ide, ami elsősorban a magyar nemzetiségű külföldiekre jellemző, elsősorban azokra, akik a környező országokban laknak.

3) Az elkövető tudatosan törekedett a nyomok eltüntetésére, amiből következik, hogy büntetett előéletű. Még az is elképzelhető, hogy a magyar rendőrségnek adatai voltak róla, ezért vélte szükségesnek minden szemtanú megölését.

4) Nemére abból az egyszerű statisztikai tényből lehetett következtetni, hogy a fegyveres rablások elsöprő többségét férfiak követik el.

Mint említettük, a hallgatók háromnegyede – a kurzus elvégzése után – jól oldotta meg a feladatot, bár nem mindenki profilként volt teljes körű. Úgy tűnik, profilozni valóban könnyű. Nem mi vagyunk az elsők, akik erre a következtetésre jutottunk. A kilencvenes évek legelején született egy provokatív és vitatott tanulmány, amely kísérletileg mutatta ki, hogy egy tapasztalt nyomozó ugyanolyan sikeresen tud profilozni, mint egy profi profilozó (Pinizzotto & Finckel, 1990). A kritikák és ellenkritikák, kísérletek és ellenkísérletek sorát nem érdemes áttekintenünk. Elég, ha ezek összefoglalásaként egy olyan kísérletre

hivatkozunk, amely különböző szakértelmű embereket hasonlított össze, és arra a következtetésre jutott, hogy a professzionális profilozó szakember munkája szignifikánsan jobb, mint a nyomozóké és a rendőrséggel együttműködő másféle szakértőké, de az utóbbiak is igen sikeresek lehetnek, még átlagosan is (az átlag nyilván rosszabb, mint a legjobb teljesítmény) (Kocsis, Middle-dorp & Karpin, 2008). Ez motivált bennünket akkor, amikor a Bűnözői Profilalkotás elnevezésű kurzust bevezettük. A kurzus hallgatói – levelező hallgatók lévén – többségükben hivatásosok, és úgy tűnik, hogy némi alapismeretekkel felvértezve sokkal részletgazdagabb profilt tudtak összeállítani, mint azok az FBI profilozók, akiket a magyar rendőrség segítségnyújtás céljából hívott meg (URL1). Ebben nyilván segítségükre volt, hogy a helyi körülményeket jobban ismerték, mint az óceánon túli profik.

Harmadik esettanulmányunk a statisztikai profilozás témakörébe tartozik, és Mészáros Kristófszakdolgozatának kutatási eleme volt. A kutatás során a hallgató két adatbázist használt fel: a Global Terrorism Database-t (GTD) (URL2) és a Profiles of Individual Radicalization in the United States-t (PIRUS) (URL3). Mindkettőt az Egyesült Államokbeli National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism tartja karban. A GTD több mint 200 000 terrorcselekményről tartalmaz sokféleképpen kereshető és osztályozható információkat, néha az elkövető nevét is. A PIRUS csaknem 3000 amerikai terrorista személyes adatait tartja nyilván, összesen 112 féle adatot elkövetőnként (például nem, születési dátum, állampolgárság, családi állapot, iskolázottság, pszichiátriai diagnózisok, elkövetett terrorcselekmény jellege, eszköze, típusa, sikeressége, szerepkör a támadásban, az elkövető kapcsolata szervezetekkel, funkció a szervezetben belül, családjának ideológiai állásfoglalása stb.). A terroristák nevét itt kódszámok helyettesítik.

A hallgató feladata a következő volt:

- 1) Keresnie kellett olyan amerikai terrorcselekményeket a GTD-ben, amelyek elkövetőjének neve az adatbázisban szerepelt.
- 2) Meg kellett állapítania a terrorcselekmény típusát.
- 3) Ki kellett keresnie a PIRUS-ból az adott terrorcselekményekhez hasonlókat, és meg kellett állapítania, hogy az ilyen cselekmények elkövetői milyen tulajdonságokkal rendelkeztek, az illető tulajdonság százalékos előfordulásának megjelölésével. Ezeket a tulajdonságokat becsléseknek kellett tekintenie.
- 4) Internetes források alapján meg kellett tudnia az elkövetőről mindent, amit tudni lehet.
- 5) Össze kellett vetnie a becslést a valós tulajdonságokkal.

Az eljárás példaként azt az esetet mutatjuk be, amelyet Haller József a Bűnözői Profilalkotás kurzusban alkalmaz. A terrorcselekmény leírása a GTD-ben a következő: „*Eric Rudolph srapnel jellegű bombát robbantott a birminghami (Alabama) abortusz klinikán. A támadásban meghalt egy szolgálaton kívüli rendőr, aki véletlenül tartózkodott a helyszínen, és megsebesült egy nővér*”. Típusát tekintve tehát ez vélhetőleg abortuszellenes támadás volt, ugyanakkor bizonyosan erőszakos, emberélet elleni és sikeresen végrehajtott. A PIRUS adatbázis 16 ilyen típusú büntettet tart nyilván az Egyesült Államokban. Az elkövetők mindegyike született amerikai férfi volt, ősei legalább három generációra visszamenőleg amerikaiak voltak, a kaukázusi rasszhoz tartoztak, bűnözői előélettel rendelkeztek és rendezett anyagi körülmények között éltek. Kétharmaduknál többről lehetett elmondani, hogy nem voltak mentálisan zavartak, nem voltak alkoholisták, erősen elkötelezettek és szélsőséges szervezet tagjai voltak, ahol nem töltötték be vezető pozíciót. Mivel a srapnel jellegű bomba elkészítése katonai szakértelmet igényelt, valószínűsíthető, hogy az elkövető katonai kiképzésben részesült. Ez utóbbi becslés nem a statisztikákból következett, hanem egyfajta FBI-jellegű profilozási gondolkodás következménye volt. Eric Rudolph adatainak felkutatása teljes mértékben igazolta a becslést. Vagyis, ha a fenti tulajdonságokból profilt állítottunk volna össze, az teljes egészében helyes lett volna.

Mészáros tíz esetet dolgozott fel. A terrorcselekmények leírását az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. számú táblázat. *A szakdolgozatban feldolgozott terrorcselekmények leírása a GTD-ben*

Elkövető	A cselekmény leírása magyarra fordítva
Sean Urbanski	2017. 05. 20-án egy támadó leszúrta III. Richard Collinst, a Marylandi College Parkban található Marylandi Egyetem campusán. Collins egy afroamerikai tanuló volt a Bowie Állami Egyetemen, aki életét veszítette a helyszínen. Egyetlen szélsőséges, radikális csoport (továbbiakban: csoport) sem vállalta a felelősséget az esetért, azonban a hatóságok a támadással összefüggésben letartóztatták Sean Urbanskijt. Urbanski bár nem tartozott csoporthoz, más források megerősítették, hogy tagja volt egy „Alt-Reich Nation” nevű Facebook-csoportnak.
Corey Johnson	2018. 03. 12-én a támadó egy ottalvós összejövetelen három embert késett meg Bella Isles szomszédságában, a Florida állambeli Palm Beach Gardensben. Legalább egy személy életét veszítette és további két ember megsebesült a támadás során. Corey Johnson vállalta a felelősséget, és kijelentette, hogy azért követte el a cselekményt, mert az áldozatok kigúnyolták őt, ahogyan muszlim vallását gyakorolta. A forrásokból azt is tudjuk, hogy Johnson állítólag felvette a kapcsolatot az ISIL szervezettel, és érdekelt volt a csoporthoz való csatlakozásban.

Dimitrios Pagourtzis	2018. 05. 18-án egy támadó tüzet nyitott a texasi Santa Fe-ben található Santa Fe Középiskolában. Legalább tíz embert, közöttük tanárokat és diákokat ölt meg, és a támadás során 14 ember, köztük az elkövető is megsérült. Ezenkívül hamis robbanószereket fedeztek fel az iskola környékén. Egy csoportba nem tartozó személy, akit Dimitrios Pagourtzisként azonosítottak vállalta a felelősséget a történetért. Források megerősítették, hogy Pagourtzis érdeklődött a náciizmus, valamint a fasizmus iránt és a közelmúltban képeket tett közzé a közösségi médiában német nacionalista szimbólumokról, és egy képet magáról, ahogyan egy „born to kill” („ölésre születni”) felirattal ellátott pólót visel.
Eric Frein	2014. 09. 12-én egy támadó tüzet nyitott az állami rendőrökre a Pennsylvania államban található Blooming Grove laktanyában. A támadás során egy rendőr életét veszttette, egy másik pedig megsérült. Eric Frein vállalta a felelősséget az esetért, és a szüleinek írt levelében Frein feltüntette, hogy forradalmat akar kirobbantani a kormány ellen.
Frank Silva Rogue	2001. 09. 15-én 14:45 körül Frank Silve Roque megölte Balbir Singh Sodhit, a szikh indiai-amerikai származású bevándorlót, amikor Sodhi virágokat ültetett a kisboltja elé az arizonai Mesaban. Ez volt az első Roque három támadásából, aki arab- és bevándorló ellenes nézeteket vallott. .380-as kaliberű maroklófegyverrel volt felfegyverkezve és egyenesen Sodhit vette célba, mert őt arabnak nézte és az USA-t érintő 2001. 09. 11-én bekövetkezett al-Kaida támadásokat akarta megtorolni. Roquet az elkövetést követő napon tartóztatták le, mentálisan beszámíthatónak nyilvánították és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.
Frazier Glenn Cross	2014. 04. 13-án egy támadó civilek nyitott tüzet egy zsidó közösségi ház előtt a Kansas államban található Overland Parkban. Legalább két ember veszttette életét a támadásban, amely támadás egyike volt annak a sorozatnak, amelyet az elkövető személy percekben belül vitt végbe (a helyszínen). Frazier Glenn Cross vállalta a felelősséget az eseményekért, és kijelentette, hogy a zsidó közösség tagjait kívánta megcélolni.
Joshua Cummings	2017. 01. 31-én a támadó megölte Scott Von Lanken tranzitbiztonsági őrt a Colorado megyében található Denverben lévő Union Station közelében. Joshua Cummings, radikális muszlim nézeteket valló személy vállalta a felelősséget az elkövetésért, és kijelentette, hogy „Allah öröme” hajtotta végre a támadást. Cummings a letartóztatását követően hűséget mutatott az Irak Iszlám Állama és a Levant iránt, azonban azt állította, hogy a támadás nem az ISIL nevében történt.
Micah Xavier Johnson	2016. 07. 07-én egy támadó tüzet nyitott a rendőrökre a „Black Lives Matter” tüntetésen, Texas államban, Dallasban. A támadásban öt rendőr veszttette életét és kilenc személy, köztük civilek is megsebesültek. Micah Xavier Johnson vállalta a felelősséget az esetért, és (korábban) kijelentette, hogy „fehér embereket akar megölni”. A támadást követően a rendőrök lelőtték az elkövetőt, aki a helyszínen életét veszttette.

Richard Baumhammers	2000. 04. 28-án a Pennsylvania államban található Pittsburgh közelében folytatott több, egymást követő támadás egyikeként Richard Baumhammers 13:55 perc körül két embert lőtt meg .357 Magnum típusú maroklófegyverével az India Grocersnél. Baumhammers (aki fehér felsőbbrendűségi nézetű) megölte Anil Thakurt és súlyosan megsebesítette Sandip Patelt, mielőtt folytatta támadássorozatát zsidó, ázsiai és fekete emberek ellen. Baumhammers múltjából kiderül, hogy rasszista, bevándorló ellenes nézeteket vallott, és mentális betegségben szenvedett. Beismerte a bűncselekményeket, majd a beszámíthatóságának vizsgálata során megállapították, hogy mentálisan beszámítható, ezért 2001 májusában halálra ítélték.
Scott Roeder	2009. 05. 31-én vasárnap reggel a kansasi Witchitában agyonlőtték Dr. George Tillert, egy abortuszokat végző orvost, az evangélikus templom előterében. A fegyveres személy csak egyetlen lövést adott le, ezzel halálosan megsebesítve Tillert, valamint ezzel összefüggésben két másik személyt megfenyegetett. Ezt követően az elkövető elmenekült a helyszínről. Más kárt nem jelentettek és egyik csoport sem vállalta a felelősséget a történetekért. Scott Roedert elítélték a gyilkosságért.

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Mint látható a GTD ugyancsak szűkszavúan írja le a terrortámadásokat, de a leírások elegendők ahhoz, hogy a terrorcselekmény típusát megállapítsuk, és az adott típushoz tartozó elkövetők tulajdonságait a PIRUS adatbázis alapján meghatározzuk. Az elemzés eredményét a 2. számú táblázat szemlélteti.

2. számú táblázat. *A statisztikai profilozás valóságtesztje*

Név	Életkor	Kaukázusi	Afroamerikai	Született amerikai	Férfi	Internetes radikalizálódás	Támadás saját megyében	Támadás saját városban	Diák	Nem volt amerikai katona	Nem volt külföldön katona	Támadást megtervezte	Nincs gyermeke	Nincs pszichiátriai múltja	Szervezet tagja	Egyetlen ügyért harcol
S. U.	20-40	100		100	95	86	85		8 - 0	85	100					
C. J.	12-36				85		100			100		100	85			
D. P.	17-53	100		100	100			83						90		
E. F.	29-57	100		100	93		78		0							
F. S. R	30-52	100			100		100		0			100				
F. G. C.	21-49	93		100	100										86	
J. C.	21-35				100				22	85						
M. X. J.	16-40		95	100	91		80			80						
R. B.	19-47	100		100	94							88				
S. R.	23-53	100		100	88			23								90

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

A táblázat celláiban a tulajdonság meglétének százalékos valószínűsége szerepel (kivéve természetesen az életkorhatárokat). Ilyen százalékban rendelkeztek a tulajdonsággal azok a terroristák, akik azonos típusú támadást követtek el. Az üres cellák azt jelzik, hogy az adott tulajdonság meglétéről az elkövetőnél nem tudtunk információt szerezni. A normál betűtípus azt jelzi, hogy az elkövető az adott tulajdonságában hasonlított a többi elkövetőhöz, vagyis az előrejelzés helyes volt. A nulla gyakoriság azért lehetett helyes, mert az illető tulajdonság nem fordult elő az elkövetőnél. Sötétebb háttérrel jelöltük a hibás becsléseket. Hibás volt a becslés akkor, ha a statisztika alapján a tulajdonság 75% fölötti valószínűségű lett volna, mégsem volt jellemző az elkövetőre. Mivel a becslés a nagy valószínűségű tulajdonságokat építette bele a profilba, a kis valószínűségűeket hibás becslésnek tekintettük, amennyiben igaznak bizonyultak.

Az elemzésnek nyilván korlátjai voltak. Először is: a minta kicsi, mert nagyon nehéz volt olyan GTD leírásokat fellelni, amelyekben szerepelt az elkövető neve, és olyan elkövetőt találni, akiről az interneten információ szerezhető. Másodsor: az interneten fellelhető információ helyességét nem tudtuk ellenőrizni, bár minden esetben több forrást sikerült fellelnünk, és azok adatait egyeztetettük. Korlátjai ellenére az elkészült profilok meglepően jók voltak. Öt esetben a profilban nem volt hiba (50%), három esetben a profil egyetlen hibát tartalmazott (30%), egy esetben két hibát (10%), és egy további esetben három hibát (10%). Összességében 58 becslésből 50 volt jó (86%).

Bár ez a statisztikai profilozás pusztán ujjgyakorlat, és kérdéses, hogy a terrorhárítás használni tudta volna, mégis megmutatja az eljárás erejét. Hasonló büntettek hasonló elkövetők szoktak elkövetni, ezért a korábbi büntettek elkövetőinek tulajdonságaiból elég jól lehet következtetni egy ismeretlen elkövető tulajdonságaira is. Ez az elv nagyon hasonlít a magyar rendőrségnél alkalmazott szociológiai-statisztikai eljárás alapelveihez (Nagy & Elekesné, 2004).

Profilozni nehéz – a gondok felmérése

Az előző fejezet példái bátorítók, de némileg félrevezetők. Az első két büntett például nagyon sajátos volt. Kevés olyan büntett van, amelynél ilyen nyilvánvalóan adja magát egy nagyon valószínű megoldás, amely ráadásul helyesnek is bizonyul. Persze lennének alternatívák („verziók”) is, amelyeket ezúttal nem tekintettünk át, de szerencsére a legvalószínűbb tipp bizonyult igaznak. A büntettek elsőprő többségében azonban sokkal kevesebb a nyilvánvaló elem, több az alternatíva, így könnyebb tévedni is. A maga részéről a nyers statisztikai profilozás (amit a harmadik esettanulmányban alkalmaztunk) lehet pontos úgy

is, hogy közben egyetlen hasznos információval sem szolgál. Például Sean Urbanskiról, aki a táblázat első helyén szerepel, a statisztikai profil annyit árult el, hogy abban a megyében él, ahol a büntettet elkövették, emellett született amerikai fehér férfi, aki korábban nem volt katona. Sok ilyen ember élhet a megyében – ráadásul a profil egyike azoknak, amelyekbe hiba csúszott, mert Urbanski nem volt diák, pedig a statisztika alapján annak kellett volna lennie. Így a profil kevés segítséget nyújtott volna a nyomozóknak, ha postáztuk volna nekik az eredményt. Nem elég ugyanis az, hogy a profil tökéletes, vagy majdnem tökéletes. Hasznosnak is kell lennie. Elképzelhető, hogy a statisztikákból releváns tulajdonságokra derül fény, de az is, hogy csak olyan általánosságok, amelyek a gyakorlatban használhatatlanok.

Ráadásul annak is komoly esélye van, hogy a statisztika félrevezet. Lehet, hogy egy adott tulajdonság valószínűsége viszonylag kicsi, és mégis igaz, és fordítva: lehet egy tulajdonság esélye nagy, és mégsem igaz. A 2. számú táblázatban például több olyan elkövető is van, akinél a nála fellelt tulajdonság esélye elég kicsi volt, és mégis igaznak bizonyult (így a profil nem lett volna helyes), vagy akinél egy tulajdonság meglétének magas volt az esélye, mégsem volt fellelhető az elkövetőnél. Ugyanis a 75% (a figyelembe vehető gyakoriság alsó határa) elég magas, de egyben elkerülhetetlenül azt is jelenti, hogy négyből egy esetben a 25%-os valószínűség érvényesül. A tévedés esélye tehát elég nagy.

Hogyan kerülhetők el az effajta csapdák? Eléggé egyöntetű álláspont az, hogy a kulcsszó a konstelláció. Ez a csillagászati kifejezés lényegében együttállásként fordítható le, ami a mi esetünkben a nyomokból kiolvasható információk sajátos együttállását jelenti. Példának egy friss tanulmányt hozzuk fel, ahol 11 tulajdonság együttes figyelembevételével nagy valószínűséggel meg lehetett jósolni, hogy az emberölés nyereségvágyas vagy szexuális motivációjú volt (Lohner, Hermann & Haller, 2021). A tanulmánynak két fontos következtetése volt. Egyrészt beigazolódtott, hogy minél több releváns tulajdonságot veszünk figyelembe egymással összefüggésben, annál pontosabb a profil. Másrészt az is beigazolódtott, hogy a relevánsnak tekinthető tulajdonságok összefüggései pontosabb becslést eredményeznek, mint a nyilvánvaló tulajdonságoké. Az áldozat meztelensége például kevésbé biztosan jelezte előre a szexuális motivációt, mint a meztelenség és a fojtás együtt, és még pontosabb lett a becslés, ha további tényezőket vettünk figyelembe.

A nyers statisztikai eljárás egydimenziós logikát alkalmaz, és abból indul ki, hogy ami a múltban gyakori volt, az a jövőben valószínűvé válik. Például, ha „A” nyom jelen van, akkor X százalék a valószínűsége annak, hogy az elkövető ilyen vagy olyan. A fent felvázolt – konstelláción alapuló – eljárás viszont több dimenzióval dolgozik. Ha az elkövetésnél előfordul az „A”, „B”, „C” stb.

tényező, de nincs jelen a „D” [...] „N” stb., akkor ez a konstelláció együtt azt sugallja, hogy az elkövető ilyen vagy amolyan. Az egydimenziós logikánál elég nagy a tévedés valószínűsége – mint fent láttuk –, a többdimenziósnál viszont jóval kisebb, éppen a több dimenzió együttes jelenléte, és ezek összefüggéseiknek sajátos volta miatt. Ezt a fajta logikát szemlélteti bővebben Hermann Zsombor tanulmánya ugyanebben a lapszámban (Hermann, 2021).

A konstellációk figyelembevétele két alapvető kérdést vet fel.

- 1) Melyek azok a tényezők, amelyek relevánsak egy adott büntett-típus esetében?
- 2) Melyek azok a matematikai eljárások, amelyekkel a kritikus konstellációkat azonosítani lehet, hogy összeállíthassuk a profilt?

Egyik kérdés sem válaszolható meg pusztán spekuláció alapján. Nyilván minden büntett-típusnak mások a releváns profilozási tényezői, és csak fáradtságos munkával lehet összeállítani azt a listát, amellyel már lehet kezdeni valamit, feltéve, hogy pontos és nagyméretű adatbázisokkal tudunk dolgozni. Hazai viszonylatban a jó hír az, hogy hasonló adatbázisok léteznek, a rossz pedig, hogy (saját tapasztalat alapján) ezek pontossága és teljessége néha kérdéses. Persze hasonló problémákkal mások is küszködnek. A második kérdésre a mesterséges intelligencia a válasz. Minél több tényezőt (matematikai dimenziót) kell figyelembe vennünk, annál kevesebb esélye van az emberi elmének arra, hogy segítség nélkül elboldoguljon. A hasonló problémák megoldására fejlesztették ki azokat a statisztikai eljárásokat, amelyeket a hétköznapi nyelven mesterséges intelligenciának nevezünk, a statisztikai szoftverek pedig az „adatbányászat” (data mining) menüpont alatt sorakoztatnak fel. A kifejezés azonban eljárások sokaságát jelöli, amelyek néha eltérő konstellációkat vázolnak fel ugyanannak az adatbázisnak az alapján. Sőt, ugyanaz az eljárás – mondjuk az, amit Random Forest-nek neveznek – sokféle beállítás alapján működtethető, és minden beállítás kissé más eredményt ad. Ráadásul olyan eljárások is vannak, amelyeket még nem építettek be statisztikai szoftverekbe, és alkalmazásukhoz programozási ismeretek szükségesek. Melyik adatbányászati eljárást alkalmazzuk? Adatbányászati eljárásonként milyen beállítások a legcélravezetőbbek? Minden büntett-típusra alkalmazható ugyanaz az eljárás, vagy mindegyik esetében ki kell kísérletezni a legcélravezetőbbet? Csupa olyan kérdés, amely kutatásra vár.

Röviden összefoglalva: profilozni könnyű, ha a büntettnek könnyen megfejtendő és logikai sorrendbe rendezhető sajátosságai vannak. Ezt illusztrálta első két esettanulmányunk. A büntettek többsége azonban nem ilyen. A nyers statisztikai eljárás is viszonylag egyszerű, ha van egy adatbázisunk, amely hasonló

büntettek sokaságát tartalmazza. A statisztikai eljárás hibaszázaléka viszont nagy, mint fent bemutattuk. A többdimenziós, mesterséges intelligencián alapuló eljárások ígéretesek, ezek azonban még kidolgozásra várnak, és a kidolgozás sok munkát igényel. Összességében tehát jól profilozni mégiscsak nehéz.

Merre haladjunk? (Melyik eljárás a legjobb?)

A profilozás mint kriminálpszichológiai műfaj az Amerikai Egyesült Államokban született meg, ahol nagy tapasztalatú és kiváló képességekkel rendelkező nyomozók csapata évtizedeket átívelő munkával létrehozta azt az eljárást, amelyet fentebb FBI-eljárásnak aposztrofáltunk, és amely alapján az FBI úgynevezett Behavioral Science Unit-ja működik (Douglas, Ressler, Burgess, & Hartman, 1986). Erről fentebb sommásan már szoltunk. Nagy Britanniában kidolgoztak egy másik eljárást, amelynek angol neve „investigative psychology”, amit magyarul többnyire pszichológiai profilozás néven emlegetnek. Ez a pszichológiai ismeretek, empirikus kutatás és logikai következtetések rendszerén keresztül nemcsak egy bűnözői profilt rajzol meg, hanem szakmai támogatást nyújt a nyomozás legkülönbözőbb szakaszaiban, beleértve a kihallgatás és médiastratégia kialakítását (Canter, 2000). Ennek a megközelítésnek a jegyében született meg a Lehoczki–Ronyec szerzőpáros tanulmánya ugyanebben a lapszámban (Lehoczki & Ronyec, 2021).

A pszichológiai profilozás Nagy Britanniában az úgynevezett Behavioural Investigative Advice eljárássá fejlődött tovább, amely a pszichológiát viselkedéselemzéssé szűkítette, bonyolult statisztikai eljárásokat alkalmaz, és központi elemévé a bűnözői viselkedés tipizálását tette (Alison, Goodwill, Almond, van den Heuvel & Winter, 2010). Céljaiban ugyanolyan komplex, mint a pszichológiai profilozás, de más az elméleti és gyakorlati alapja. Az eljárás kidolgozói egyedülállóan tudományosnak tekintik sajátjukat, és sok kritikát fogalmaznak meg másokkal, elsősorban az FBI-féle és a pszichológiai eljárással szemben.

Két, viszonylag egyszerű eljárás – a pusztán tapasztalaton és logikán alapuló „józan ész” taktikája, illetve a fentebb nyersnek minősített statisztikai megközelítés – valószínűleg jelen van a legkülönbözőbb országok nyomozóinak arzenáljában, akár profilozási eljárásnak tekintik ezt, akár nem (Snook, Eastwood, Gendreau, Goggin, & Cullen, 2007). Egy nem különösebben új, de még mindig eléggé kiforratlan vonulata a szakmának a klinikai profilalkotás eljárása (Copson, Babcock, Boon & Britton, 1997), amelynek szellemében a Belügyi Szemle 2022. januári számában ír tanulmányt Bellavics Zsóka Mária. Egy sajátos formája a bűnözői profilalkotásnak a földrajzi irányultságú, amely az elkövető

feltételezhető lakhelyéről próbál becslést adni (MacKay, 1999). Az internet előretörésével valószínűleg egyre nagyobb hangsúlyt kap majd a nyelvi/nyelvészeti ihletésű profilozási eljárás, amelyről ebben a lapszámban Ránki Sára írt tanulmányt (Ránki, 2021). Végül, de nem utolsósorban létezik egy eredeti magyar megközelítés is, amely technikájában statisztikai, céljában szociológiai jellegű (Nagy & Elekesné, 2004).

Melyik a legjobb? Melyik úton haladjon az, aki bűnözői profilalkotási eljárást szeretne kifejleszteni, vagy egy régit szeretne tökéletesíteni?

Először is érdemes tudni, hogy nincs olyan eljárás, amely általánossá vált volna a világon. A szerzők itt nem részletezett vizsgálódása arra az eredményre vezetett, hogy a világ ebből a szempontból ugyanolyan színes, mint általában szokott lenni. Nagyon sok olyan ország van, ahol a profilozás nem téma, bár, ha egyebet nem, a „józan ész” taktikáját a nyomozók bizonyára mindenhol alkalmazzák. Szintén sok olyan ország van, ahol a profilozás – ekként megnevezve vagy nem – bűnügyi statisztikákra alapul. E helyeken a „nyers” statisztikai eljárást alkalmazzák. A földrajzi profilozás viszonylag széles körben elterjedt, de jelenléte a világon egyenetlen, míg a klinikai profilozás évtizedek óta kezdeti fázisban van. Tudomásunk szerint mindössze három olyan eljárás van, amely intézményesült, de ezek is csak egy-egy országban. Ilyen a Behavioral Science Unit eljárása az Amerikai Egyesült Államokban, a Behavioral Investigative Advice eljárása Nagy Britanniában, illetve a szociológiai/statisztikai profilozás Magyarországon, bár ez utóbbi sokat veszített intézményes jellegéből az elmúlt egy évtizedben. Ha valaki arra számít, hogy saját profilozási rendszerét „jó gyakorlatok” számbavételével, minták alapján alakítja ki, csalódnia fog. Jó gyakorlatok vannak, de ezek egymást kritizálják, és egyik sem vált általánossá a világon.

Másodszor: egy eljárás alkalmazását, illetve alkalmazhatóságát nem csak a profilozó szándéka szabja meg. A bolti sorozatgyilkossághoz hasonló eset Magyarországon korábban nem fordult elő, így ebben az esetben minden olyan megközelítés értelmét veszítette, amely statisztikára épül; többé-kevésbé még a pszichológiai profil is. Az egyetlen használható eljárás az FBI-féle maradt, és az jól is vizsgázott, még ha nem is az FBI profilozóinak kezében. Más esetekben a bűntény súlya nem indokolja költséges apparátus fenntartását. Zsebtolvajok profiljának megalkotását a Behavioral Science Unit valószínűleg visszautasítaná, akárcsak a Behavioural Investigative Advice egységei. Van valahol egy határa a költség/haszon aránynak, ami fölött inkább a modus operandi nyilvánartásokban érdemes keresgélni, semmint profilt készíteni.

Kissé korrigálva a fentieket: egy új profilozási eljárás kidolgozását számtalan minta alapján meg lehet tervezni, de nem látszik célravezetőnek egyetlen

minta mellett letenni a voksot. Szerintünk az eljárásoknak egy összetett rendszerét kellene létrehozni, amelyből a lehetőségek, korlátok és igények Szkülái és Kharüdiszei között a lehető legtöbbet lehet kihozni.

A profilalkotás és a nyomozó – Záró gondolatok

A bünözöi profilalkotásnak nyersanyagra van szüksége, és termékének, a bünözöi profilnak van egy felhasználói köre. Mindkettö a nyomozókhoz kapcsolódik. A profilozó adatokból dolgozik, amelyet nyomozók bocsáthatnak a rendelkezésére, és termékét ugyancsak (és többnyire ugyanazok) a nyomozók használják majd fel, akik az adatokat szolgáltatták. Söt, az adatbázis, amely a profilozói munkát lehetővé teszi, olyan adatokra épül, amelyeket a nyomozók szolgáltatnak. A két oldalnak nyilván szoros együttmüködésre, söt együtt gondolkodásra van szüksége ahhoz, hogy a közös célt elérjék. Erröl a még nemzetközi léptékben is háttérbe szoruló kérdésről értekezik Lohner Klaudia ebben a folyóirat-számban (Lohner, 2021).

A profilozó szakember hozzájárulása a folyamathoz az a tudás, amelyet a profil létrehozására fordít. A tudás létrehozása azonban jelenleg abban a fázisban van, amelyben még irányítható, és valószínűleg irányítani is kell. A tervezett kutatások szempontjából nagyon fontos előre megállapítani azt, hogy 1) milyen jellegü információkra számíthat a profilozó akkor, amikor egy ügyet kézhez kap; 2) milyen jellegü segítségre van szüksége a nyomozónak, vagyis milyen jellegü információk segítik munkájában, és milyenek nem?

Mint fent jeleztük, egy profil lehet helyes anélkül, hogy hasznos lenne. Ezt ki egészíthetjük azzal, hogy lehet egy profil minden ízében helyes és hasznos is, ha azok az információk, amelyekre épít még nem álltak rendelkezésre akkor, amikor a profilt kérték. Ennek sok példáját látjuk a post-hoc profilok esetében, amikor a kutatók a teljes nyomozati anyag birtokában állították fel a profilt, jóllehet az ügy korai szakaszaiban még csak nagyon kevés információ állt rendelkezésre.

A profilozás nemzetközi viszonylatban is intenzív kutatás tárgya, és véleményünk szerint hasonló kutatásokra van szükség idehaza is. Úgy gondoljuk – és ebben támogat a szakterület fenti áttekintése is –, hogy alkotóan kell viszonyulnunk a kérdéshez, anélkül, hogy elszakadnánk más országok kutatóinak felismeréseitöl. Abban bízunk, hogy ez a tanulmánygyűjtemény segít majd megtenni az első lépéseket.

Felhasznált irodalom

- Alison, L., Goodwill, A., Almond, L., van den Heuvel, C. & Winter, J. (2010). Pragmatic solutions to offender profiling and behavioural investigative advice. *Legal and Criminological Psychology*, 15(1), 115–132. <https://doi.org/10.1348/135532509X463347>
- Canter, D. V. (2000). Offender Profiling and Psychological Differentiation. *Journal of Criminal and Legal Psychology*, 5(1), 23–46.
- Copson, G., Babcock, R., Boon, J. & Britton, P. (1997). Articulating a systematic approach to clinical crime profiling. *Criminal Behavior and Mental Health* 7(1), 13–17. <https://doi.org/10.1002/cbm.142>
- Douglas, J. E., Ressler, R. K., Burgess, A. W. & Hartman, C. R. (1986) Criminal profiling from crime scene analysis. *Behavioral Sciences & the Law*, 4(4), 401–421. <https://doi.org/10.1002/bsl.2370040405>
- Gárdonyi G. (2021). Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2107-2118. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.3>
- Hermann Zs. (2021). Mentális zavarok és klinikai profilozás új szemszögből – a pszichopatológia hálózati megközelítése. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2137-2154, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.5>
- Kocsis, N. R., Middledorp, J. & Karpin, A. (2008). Taking stock of accuracy in criminal profiling: the theoretical quandary for investigative psychology. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 8(3), 244–261. <https://doi.org/10.1080/15228930802282006>
- Lohner K. (2021). Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2119-2135, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.4>
- Lohner K., Hermann Z. & Haller J. (2021). Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: Kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813–1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- MacKay, R. E. (1999). Geographic profiling: A new tool for law enforcement. *The Police Chief*, 66(12), 51–59. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/geographing-profiling-new-tool-law-enforcement>
- Nagy E. & Elekesné L. Z. (2004). A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52(6), 51–65.
- Pinizzotto, A. J. & Finkel, N. J. (1990). Criminal personality profiling: An outcome and process study. *Law and Human Behavior*, 14(3), 215–233. <https://doi.org/10.1007/BF01352750>
- Ránki S. (2021). Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12) 2155-2166, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>
- Snook, B., Eastwood, J., Gendreau, P., Goggin, C. & Cullen, R. M. (2007). Taking stock of criminal profiling: A narrative review and meta-analysis *Criminal Justice and Behavior*, 34(4), 437–453. <https://doi.org/10.1177/0093854806296925>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Az FBI sűgott, Doszpot lecsapott.* <https://www.blikk.hu/aktualis/az-fbi-sugott-doszpot-lecsapott/b9404wg>

URL2: *Global Terrorism Database.* <https://www.start.umd.edu/gtd/>

URL3: *Profiles of Individual Radicalization in the United States.* <https://www.start.umd.edu/data-tools/profiles-individual-radicalization-united-states-pirus>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Haller J., Petőfi A. & Mészáros K. (2021). A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektívikus megközelítés. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2069-2086. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.1>